

Glasilo kmetijske družbe za Trst in okolico.

Ureduje Anton Štrekelj.

List izhaja 15. dan vsakega meseca in stane 1 krono na leto. Udje kmetijske družbe ga dobivajo brezplačno. Naročnina in dopisi naj se pošiljajo na naslov: Slovenska kmetijska družba v Trstu, Via Geppa št. 14.

Paradižnik.

Nobene dišave ne rabijo naše gospodinje v kuhinji tako rade, kakor rudeči paradižnik ali »rajsko jabolko« (pomodor). Saj pa pride tudi skoraj k vsaki jedači prav. Posebno juha, bodisi mesna ali pa tudi samo navadna kaša, diši vse drugače, če se je kuhalo v nji nekoliko »rajskih jabolk«. Pa tudi paradižnikov sok ali »zos«, ki se napravi na ta način, da se precedijo v slani vodi ali juhi dobro skuhani paradižniki v vročo zabelo, služijo izborno za polivanje navadnih močnatih jedil. Kdor je enkrat spoznal vrednost te rastline v kuhinji, gotovo jo bo sadil tudi v bodoče v svoj vrt. Paradižniki pa se dajo tudi dobro prodati, zato jih priporočam posebno Primorcem, ki se nahajajo v krajih, kjer je blizu železnice, a jim poletna suša preveč ne nadleguje, da se jih bolj poprimejo. Zgodni paradižniki nosili bi jim lahko lepe novce.

Z namenom, da se s to rastlino boljše spoznamo, povedati hočem tu v kratkem, kako se z najboljšim uspehom goji in katere vrste se najbolj priporočajo.

Paradižnik prišel je k nam iz Južne Amerike, kjer ima svojo domovino. V naših deželah se le tam dobro razvija, kjer dobiva

dovolj gorkote, kajti mrzlota mu ne ugaja. Pač rodi še tudi v takih krajih, vendar se sadež večinoma premalo zreja in ravno ko začne rastlina najbolj roditi, pride slana ter jo pomori s sadom vred.

Paradižnik vzgajamo iz semena, katerega se nahaja vse polno v sadu. Najboljše je, če ga sejemo meseca marca ali vsaj aprila

v tople zimske gredice, odkoder se presadi potem, ko se nič več bati pomladanskih mrazov, na prosto. Kdor si neče ali ne more napraviti zimskih gredic, seje ga sicer lahko v zavetnem kraju tudi na prosto, vendar bo s sadikami jako zakasnil.

Kadar hočemo paradižnik presaditi, odbrati je treba toplo solnčeno lego, kjer se nahaja krepka, toda ne pretežka zemlja. To zemljo je treba dobro pognojiti ter kakih 30 cm globoko prek pati.

Predno se sadike posade, namočiti jim je korenje v blatu, katerega se zmesi iz nekoliko kravjeka, zemlje in vode. V takem blatu se mlade korenike ne posušijo tako lahko. Tudi z drugimi vrtnimi sadikami se ravna tako. Paradižnike je saditi v vrste ki se nahajajo vsaj 75 cm razsebe, a tudi v vrsti naj se ne sadi pregosto, če hočemo imeti lep sadež. Davljava 40 cm večinoma zadostuje.

Presaja se navadno s pomočjo klina. S tem se naredi na določenem mestu luknjo, v katero se pogrezne rastlina nekaj malega bolj globoko, nego je rastla prej. Da se luknja nato zagrne s zemljo, zabode se klin še enkrat od strani ter se pritisne ž njim zemljo k rastlini. V kratkem naj se rastlina zalije in sicer je vlti vodo v luknjo, ki je nastala na strani. Zalivati je treba pa tudi potem, če se pokaže potrebno. Osobito, če je pritisnila v letu suša, dé voda rastlini jako dobro. Pomniti pa je tudi tu, da je boljše manjkrat in dobro zaliti nego večkrat in pomalem.

Ko se je rastlina dovolj razvila, privezati jo je na kol, katerega ji je dati v oporo. Še boljše je, če raztegnemo nad vsako vrsto, ki naj se obrača, če le mogoče proti jugu, dve ali tri žice, katere se pritrdé ob kole. Mesto žice uporabijo se lahko tudi lesene prekle, ki so še boljše, ker rastline ne zajedajo. Na nje privezati je potem posamesne paradižnikove veje. Podoba, ki jo vidiš pred seboj, kaže ti, kako se ima paradižnik vzgojiti.

Da bo donašal paradižnik obilo sadú, ne smemo ga pustiti, da se prosto razvija, ker bi v takem slučaju sicer krepko rasel, toda malo rodil, ampak čistiti ga je treba večkrat postranskih pogankov ki jemljejo rastlini moč. Ko so posamezni cvetni šopki na postranskih vejicah odeveli, odščipniti je tem vrh do dveh listov nad mladim zarodom. To paradižnikom nič ne škoduje, marveč se sadež s tem še celo bolj hitro razvija in tudi ne odpade tako lahko, kakor v nasprotnem slučaju. Vsekakor je treba vedno skrbeti, da prihaja k rastlini zrak, svetloba in gorkota. Preveč listja pa vendarle ne smemo paradižniku odtrgati, ker bi se rastlina brez njega ne mogla razvijati.

Paradižniki so rumeni in rudeči. Rumeni niso priljubljeni, zato jih nihče ne sadi. Rudeči paradižniki imajo ali gladko ali nagrbančeno površino. Drugi so navadno večji od prvih. Najboljše vrste paradižnikov so: Mautnerjev solnčni vzhod, katerega vidiš v podobi, najbolj rani Ficarazzi, za zgodno rabo; Micoado in president Garfield, oba z velikanskimi jabolkami za pozno rabo. Ker zadostuje že nekoliko zrn, da pridemo k dobremu semenu ki se nam potem z večini dohodki obilo poplača, zato priporočam, da le tako uporabljamo.

A. Št.

Nekoliko o ameriškanih podlagah.

Ko se je spoznala pred leti v divjem ameriškem trsju trtni ušci protivna moč, sadilo se je vse, kar je došlo iz Amerike. Na to ali ugaja ameriška trta zemlji, obnebju in plemeniti trti, se takrat ni še mnogo pazilo. Šele bridke skušnje, ki so stale mnogo denarja in truda, so nas pripeljale do uspehov, ki jih imamo danes z ameriškano trto. Povedati pa moram, da nismo tudi sedaj še na vrhuncu našega stremljenja in trajalo bo še dolgo predno pridemo. Vzlasti je obrnjeno učenjakovo oko na to, da bi se dobila podlaga, ki bi uspevala, liki domači vinski trti, v vsaki zemlji in tudi v manj ugodnem obnebju a bi se vrhu tega dovolj protivila trtni ušci ter lahko nosila plemenito trto. Ker požuti ameriška trta v zemlji, ki ima preveč vapna in bi se morala vapnena zemljišča, ki dajejo jako dobro vino, za vinogradništvo izključiti, išče se posebno trta, ki bi prenašala velike množine vapna. S križanjem ameriškanih trtij z vinsko trto in z drugimi amerikankami, dobilo se je v zadnjem času trte, ki vzbujajo posestnikom manj ugodnih vinogradov velike nade.

Gotovo vstrežem mnogim čitateljem, če podam tu kratek obris onih ameriškanih trtij, ki se sedaj najbolj hvalijo in najboljše sponašajo.

Primorskim vinogradnikom se je med vsemi dosedanjiimi amerikankami, ki so jim došle v porabo (njih število je precej veliko), najbolj priljubila *rupestris monticola* ali *rupestris du Lot*. Da je to resnica priča tudi dejstvo, da se je prosilo letos pri vladi okoli dva milijona ameriškanih trtij, a med temi približno poldrugi milijon *rupestris monticole*. Različna za naše kraje jako ugodna svojstva dičijo jo pred vsemi drugimi.

Ta trta, ki ima topolovemu podobno listje, se jako lahko okoreníči, kar pa se ne more trditi o vseh amerikankah. Morda ni nobene med vsemi do sedaj znanimi amerikankami, kateri bi se prilegala vsaka zemlja tako, kakor *rupestris monticoli*. Dasi pa uspeva jako dobro skoraj v vseh zemljah, ugajajo ji vendarle najboljše gorka tla. V mrzli zemlji ne dozori dovolj in tudi premalo neki rodi, kakor se čita iz poročil niževstrijskih. V premokri zemlji napada jo rad plesnivec. Za bregovite, solčne lege je toraj v naših krajih najbolj primerna. Ker prenaša tudi do 40 in več odstotkov vapna v zemlji, zato ne trpi mnogo na žutici ali bledici.

Rupestris monticola raste jako krepko, osobito se pa jako močno debeli. Cepč vinske trte sprejema prav lahko in morebiti najboljše med opornimi trtami. Radi debelih pogankov spomladi je posebno priljubljena za zeleno cepljenje. Podlaga se s plemenito trto jednakomerno debeli, kar ji bo služilo gotovo tudi v večo trajnost. Ker poganja ta trta nekoliko bolj pozno, zato ji ne škodujejo tako lahko pomladanski mrazovi.

Kar se tiče redovitosti, ne stoji morda na najviši stopinji, vendar je ta popolnoma povoljna a ob enem vstrajna, kajti preobila

rodovitnost nekaterih podlag gré šestokrat na račun njih življenja. Seveda uspevajo na nji različne plemenite trte različno. Skušnje naslednjih let prinesejo šele, katere trte je cepiti na njo in katere na druge podlage.

Riparija portalis ali riparija gloire de Montpellier je Štajercem in Kranjcem najbolj znana. Odlikuje se z jako krepko raščo in požlahtnjena z veliko rodovitnostjo. Ker je moškega spola, ne prinaša še divja nikdar grozdja, če tudi močno cvete. Okoreniči se sicer nekoliko težje nego *rupestris monticola*, toda vendarle dovolj dobro. Tudi plemenito trto sprejme zadosti lahko. Podlaga pa ostane šestokrat tanka v primeri s plemenito trto, kar seveda prija samo rodovitnosti, ne pa trajnosti te trte. Vendar ze sponašajo tudi v tem pogledu različni cepiči jako različno. V našem vinogradu debeli se podlaga z rudečim vrhom enakomerno, z refožem je že tanša. Še tanša je z žlahtnino in *southern* a najtanša je z malim črnim.

V zemljo, ki ima nad 20% vapna naj se riparija *portalis* ne sadi, ker v taki zemlji, posebno v mokrih letih, rada požuti. Najbolj ji ugajajo rahla, globoka tla, ki so dovolj mokra. V dolih (dolinah) služi torej jako dobro. Mrzlo obnebje in tudi zemljo prenaša mnogo lažje nego *rup. monticola*, zato se je v severnih deželah tudi bolj vdomačila nego na jugu. Ker poganja jako rano, škodi ji pa včasih pomladanska slana. Tudi vinska trta, cepljena na to podlago je bolj rana.

Solonis se na Primorskem le malokje še sadi. Skušnje so pokazale, da zaostaja v rašči, pa tudi v mnogih drugih dobrih svojstvih za prvima podlagama. Ker pa ima tu in tam še vrednost, zato spregovorim nekoliko tudi o nji.

Trto *solonis* se najlažje spozna na kosmatem, rudečkastem mladju in sivozelenem litju, ki je obrobljeno z ostrimi zobci. Trta ima dovolj krepko raščo, vendar pa se težko okoreniči in tudi cepiti se ne dá prav lahko. *Solonis* ostaja kot podlaga navadno še tanša nego riparija *portalis* in tudi v rodovitnosti zaostaja za prvima podlagoma. Okoli Dunaja, kjer so to trto močno sadili, pritožujejo se tudi, da na nji nekatere cepljene trte bolehaja, česar pa nismo še opazili pri nas. Na Primorskem trpi ta trta prav močno od trtne uši, posebno če je zemlja bolj suhotna. Za vlažna in mrzla tla, kjer druge boljše podlage ne uspevajo, ima pa *solonis* še vedno veliko vrednost. Zadnji čas pa so jo prekosili tudi v tem svojstvu nekateri križanci, ki so se vzgojili na Francoskem.

(Dalje prihodnjič.

O skisanju vina.

Skisano vino najdemo v naših bolj gorkih deželah prav pogostoma. To bolezen prouzročujejo male glivice (podobne kvasu,

plesenu itd.), ki se zamorejo le z drobnogledom ali mikroskopom videti. Imenujejo se po latinski *Mykoderma aceti*, po naše *ocetne glive*. Ocetne glive, ki so se naselile v vino, napravljajo na površini belo mreno (ocetna mrena). Ta mrena se pa lahko zamenja s kanom ali evétom, vendar je poslednja bolj nagrbančena, prva pa bolj gladka.

Ocetnih gliv je tri vrste, vse tri pa so si prav podobne in razločuje jih samo tisti, ki ima s preiskavo takih malih rastlinic večkrat opraviti. Kakor so si podobne v obliki, podobne so si tudi v škodi, ki jo napravljajo. Vse tri spreminjajo namreč alkohol ali špirit, ki se nahaja v vinu in mu daja opojno moč, v ocetno in ogljenčevo kislino. Ogljenčeva kislina vinu sicer ne škoduje, ker je zrak in uhaja iz njega; škodovala pa bi tudi ne, če bi ostala v vinu, marveč bi mu dala še celo prijetniši okus. Pač pa je škodljiva vinu ocetna kislina, ki vino že v majhnih množinah skisa. Če se komu vino skisa, izgubi lahko po nemarnem ves trud, ki ga je imel prejšnje leto v vinogradu, ker se skisano vino ne more več prodati. Da je to za ubogega vinogradnika huda šiba, misli si lahko vsakdo. Skisano vino se le težko ozdravi in sicer samo v začetku bolezni. Niti za žganje ni mnogo prida, ker je tudi žganje kislo. Kedar je dosegla množina ocetne kisline v njem en odstotek, je skoraj najboljše, če se porabi za ocet ali kis. Da se obvarujemo torej te bolezni, poslušajmo, kako se v vino naseli, kedaj največ škoduje in s čim se je ubranimo.

Ocetne glive ali kali, ki proužročujejo skisanje, pridejo večinoma že z grozdom v vino. Zato se nahajajo skoraj v vsakem vinu. Posebno mnogo jih je pa v onem, ki se je napravilo iz gnilega in razpokanega grozdja. Te glivice pa zamorejo razvijati se in vino kisati šele tedaj, ko dobijo za razvoj ugodne pogoje, ki sta v prvi vrsti zrak in gorkota. Brez zraka glivice ne rastejo in tudi ne škodujeje. Velikega pomena je torej, da se zabrani zraku k vinu, kar se godi s zalivanjem vina. Ako je posoda, v kateri se nahaja vino vedno polna, ni se bati skisanja.

Ocetni glivi ugaja najbolj gorkota 34° C. Zato vidimo, da se vino poletu najrajši skisa. Če je pala toplota pod 5° C prenehajo glivice z njihovim kvarljivim delovanjem in ravno tako tudi, če je zrastle toplota nad 42° C. Pri teh toplotah gliva pa ne zamrje še. Mrzloto zamore prenašati mnogo gradov pod ničlo, v gorkoti okoli 56° C se pa zamori. Najboljše zaustavimo torej nadaljnjo bolezen, če vino, v katerem se je pokazala, do te toplote segrejemo.

V kleteh, kjer vino redno zalivajo, je bolezen prav redka in se skoraj nikdar ne pokaže. Pač pa je navadna tam, kjer se z vinom slabo ravna, osobito pa pri nas, kjer imamo tople hrame. Dostikrat sem naletel pri naših gospodarjih celo na mošt, ki je bil že kisel. Uzrok temu je ta, da so se tropino ob vrenju vzdignile in vgrele. K vzdignenim tropinam prišel je zrak ter jih s pomočjo ocetnih glivic skisal. Da bi potlačili naši gospodarji tropine z lesenim

prevrtanim pokrivalom pod mošt, ne bilo bi se bati te bolezni in delo s vsakdanjim tlačanjem tropin bi si popolnoma prihranili.

Vsako vino se ne skisa enako rado. Osobito ono, ki ima nad 15⁰/₀ alkohola varuje se prav dobro te bolezni. Najlažje se skisa srednje vino. V bolj šibkih vinah naseli se prej cvet, ki skisanje deloma ovira. Tudi vina, ki imajo mnogo vinske in jabolčne kisline ter mnogo tanina so neki bolj trpežne.

Da se vino začenja kisati, spozna se z jezikom pa tudi z nosom, če povohamo pri vehi v sod. Jako značilne so tudi očetne mušiče, ki letajo okoli posode s takšnim vinom. Dober gospodar pogleda zato vsaj enkrat v tednu, kako je ž njegovim vinom a obenem posodo zalije.

Če se je pokazala v vinu bolezen, je najboljša, ako se vino segreje na 60⁰ C (pasterizira). Ker bi pa segrevanje v odprti posodi yzelo vinu mnogo moči, zato je treba rabiti posebne aparate, obstoječe večinoma iz cevi, ki se nahajajo v posodi z vročo vodo, v katerih ne pride vino na zrak. Za majhne množine vina pomagamo si lahko tudi s tem, da ga napolnimo v steklenice, ki jih postavimo v gorko vodo. Bolezen se tudi deloma zadrži, če pretočimo vino v sod, ki smo ga zapuhali z žveplenim dimom. Sod je treba seveda napolniti. Tudi, če denemo vino v steklenice, katere potem dobro zamašimo in v kleti poležemo, se nam ne bo vino kisalo naprej. Tako ravnanje pa je na mestu samo tedaj, ako je bolezen šele v začetku.

Ako je vino že deloma kislo, ni mogoče ga skoraj niti popraviti. Da zmanjšamo kislino v vinu, rabi se navadno mramorjev (vapnencev) prah, kateri se spoji s skislinami, ki se nahajajo v vinu. Ker se pa spojita ž njimi najprej oni kislini, ki dela sta vino prijetno, namreč vinska in jabolčna kislina a šele za tem očetna kislina, zato dobi vino s takim ravnanjem drugačen, bolj raskav in neprijeten okus. Mramorjev prah ostane sicer na dnu, če ga pa rabimo večje množine se tudi deloma razstopi in preide v vino, ki ga še bolj skvari. Kdor hoče rabiti tako sredstvo poskuša naj najprej v litru ali pa v majhni množini, koliko prahu naj se vinu doda, ker bi v nasprotnem slučaju lahko vse vino skvaril. Za vsaki promil kisline računi se 66.6 gm mramorjevega hraha na 1 hl. vina. Če ni vino preveč skisano, da se na ta način vsaj deloma popraviti, takšno, kakor je bilo poprej, ne bo pa nikdar več. Vinkupec pozna koj, kaj ima predseboj.

Boljša sredstva nego so ta je pa pravilno ravnanje z vinom, dokler ni še izprijeno. Glavno je, da je vinska posoda vedno napolnjena. Če nimamo s čim bi zalivali, pretočiti je vino v manjšo posodo. Rajši pa zalijmo še celo z vodo, nego da pustimo nad vinom zrak. Kdor rabi vino v majhnih množinah, odtoči naj ga v steklenice, katere dobro zamaši in jih hrani položene. V sodu, iz katerega pije, bi se mu vino kvarilo. Tudi krčmarji, kateri prodajajo vino le počasi, naj ga ne točijo iz velike posode, marveč napolnijo naj ž njim manjše sodčke, katere polagoma nabivajo. Le na ta način jim bo mogoče postreči svojim gostom z dobrim in nepokvarjenim vinom.

Olepšajmo svoj dom!

(Konec.)

Nič manj priporočljive za našo gospodinjo niso *georginije ali daliže*. Velike vsakobarvene cvetlice očarajo vsako oko. One cvetijo od junija do konca oktobra vjednomer. Gomolje, s katerimi se cvetlica pomnožuje, vzeti je v jeseni iz zemlje, da tam ne pozebejo. Po zimi naj se shranijo v klet a saditi jih je spet na mesto šele meseca maja, ko se ni bati več mrazov. Da se cvetlica prej razvije, postavijo se gomolji lahko dva ali tri tedne pred saditvijo v gorek kraj, kjer začnejo kaliti.

Tudi *gladiole ali sable* poznajo prav dobro naše gospodinje. Saj ni lepšega podlega nego je pogled na krasno, v različnih barvah cvetoče sable. Množijo se s čebulo a zasajajo v istem času in na isti način, kakor georginije.

Astre, katerih je več vrst in barv ne kinčajo nič manj v poletnem času našega vrta. Ker trajajo samo eno leto, množiti jih je treba s semenom, ki se seje meseca marca ali aprila v gorke gredice. Ko so zrastle rastlinice pedenj visoko in se ni bati mraza, presadé se na prosto v daljavo 20 do 25 cm. Mesto v gredice, sejejo se sicer lahko bolj pozno tudi naravnost na prosto, v takem slučaju ne dobimo pa v vrtu pravega reda, ki deluje jako ugodno na naše oko in tudi cvetenje se bolj zakasni.

Jako krasne enoletnice so nadalje *cinije*, ki zrastejo tudi 80 cm visoko. Na vejičastem stebelu, razvija se skozi celo poletje različnobarveno cvetje, ki se dá jako lepo tudi za šope ubirati. Cinije se vzgojujejo ravno tako kakor astre, saditi pa jih je nekoliko bolj narazen in sicer v daljavo 40 cm.

Nadaljne enoletnice, ki se ravno tako vzgojujejo kakor prejšnji in se tudi jako priporočajo so: *Balzamini* z raznobarvenim, jako nežnim in krasnim cvetjem. *Mačehe* ali vijole, ki se sejejo lahko tudi že meseca septembra na prosto. Ker jim zima ne škoduje mnogo, dobimo na ta način že v prvi spomladi cvetje. V zavetju evete tudi po zimi. Nadalje se priporočajo v vrtni kinč belo cvetoča *iberis amara*, plavocvetoči *ageratum mexicanum*, rudeči petelinov greben, polnocvetna *ostrožnica*, mala plava *lobelia*, belocvetoči *tobak*, prijetno dišeča *reseda*, velika temnorudeča *scabiosa*, vsem znana *potočnica* itd. itd. Predaleč bi nas vodilo, če bi hoteli vse cvetlice tu omenjati. Kdor se torej za nje bolj zanima, piše naj na trvdko Ed. Mauthner v Budapesti (Andrássy ut) po jako obširen in krasen katalog, katerega dobi brezplačno. V njem najde vse te in še na stotine drugih cvetlic tudi v podobi. Gotovo pa vstrežemo temu ali onemu, ki ima raztrgano zidovje svojega suhotovanja, če mu spregovorimo še dve, tri o rastlinah, s katerimi tako zidovje prav po ceni in v veliko lepoto pregrne.

Med te rastline prištevamo v prvi vrsti one, ki se vspenjajo same ob zidu in ne potrebujejo posebne opore. Sèm spada divja

peterolistna trta (*ampelopsis quinquefolia*) katere, je več vrst. Niso pa vse enako spretno vspenjalke in tudi listje nekaterih vrst ni tako lepo kakor drugih. Vsekakor se prišteva ta rastlina med najboljša zagrinjala. Kakor ta trta vpenja se tudi bršljan jako lepo ob zidu. Ker ohrani tudi črez zimo lepo, zeleno listje, je njegova vrednost še večja. Posebno krasen je bršljan s pisanim listjem. Grad Miramar pri Trstu, kateremu iščemo v naših krajih zastoj para, obraščen je deloma z bršljanom, ki se mu prav lepo podá.

Še lepše nego z omenjenimi pregrnemo stene svojega domovja z rastlinami, ki imajo poleg lepega listja tudi krasno cvetje. Večina teh rastlin pa potrebuje kake opore, bodisi iz žice, bodisi iz lesa, okoli katere se ovija. H takim rastlinam spada v prvi vrsti plemeniti sorobot (*clematis*) ki očara s svojim različnobarvnim cvetjem gotovo vsako oko. Nič manjši vtis ne naredé na človeka, ki količkaj ljubi naravno lepoto, vspenjajoče se vrtnice. Ko se osujejo s sicer malim, toda nepresežno krasnim cvetjem, občudovati jih mora vsakdo. Tudi nekatere enoletnice so dobre vspenjalke, vendar imajo to slabost, da jih je treba vsako leto vnovič zasajati. Med te spadajo raznovrstni slaki (*convolvulus*, *ipomoea*), kakoršne si videl v podobi zadnje številke našega listja. Tudi nekatere vrste hmelja pregrinjajo dobro. Tu naj omenim še plemenito kôčko (jabolčnik, *Aristolochia*), *Wistoria*, *Tecoma*, kapucinovo kapo (*Trapaeolum*), olupševalne buče itd.

H koncu povém še, da tudi s sadnim drevjem, osobito pa še s plemenito vinsko trto, če ju vzgajujemo v pravi obliki, olupšamo prav lahko zidovje svojega stanovanja. S tema rastlinama ne uživamo pa samo lepote, marveč ž njima združimo tudi mnogo dobrote. S tem končujem in kličem: ganimi se in kmalu se spreobrne naša raztrgana halupa v čedno — srečno domovanje.

Št.

Gospodarske drobtinice.

O vinski klavzuli. Mnogim našim čitateljem je znano že iz drugega časopisja, da uživajo italijanska vina, ki se vvažajo nekaj let sem v Avstrijo, jako velike ugodnosti. Med tem ko plačujejo vina iz vseh drugih držav 20 goldinarjev vvoznine za vsaki kvintal (prilicno 1 hl), plačujejo sedaj italijanska vina samo 3 gld. 20 kr. Tem vinom dajejo razun tega tudi železnice različne olajšave, katerih naša vina ne dobé. Ker je obnebjé v Italijo za trto bolj ugodno nego pri nas, se tam trta tudi z mnogo manjšimi stroški goji, pridela se tudi vino bolj ceno. Vina je tam toliko, da ga ne morejo porabiti doma, zato ga izvažajo, kamor jim le dopusté. Avstrija jim je dovolila torej pred nekoliko leti vvoz pod

zgornjimi ugodnostimi. S tem da se je dovolil vvoz k nam, vdavilo se je pa tako hudo naše vinogradništvo, da se ne bo moglo niti več gojiti, če bo trajala pogodba še dolgo. Zlasti Dalmatincem in Istranom, če ki imamo v vinu glavni pridelek, prinesla je pravo gorje. Cena vinu pala je skoraj na polovico a še za tako ceno ne moremo vina prodati. Letošnji pridelek je še skoraj ves doma.

Ni čuda torej, da so vinogradniki in njihovi zastopniki vedno pritiskali na vlado z namenom, da bi to pogodbo, ki preneha v veljavi, z letom 1903., odpravila. Radi tega osnoval se je v zadnjem državno-zborskem zasedanju vinogradniški odsek, kateremu je predsedoval drž. poslanec in profesor na visoki šoli za poljedelstvo na Dunaju Dr. Marchet a v odseku bilo je tudi nekaj slovenskih poslancev. V njem se je sklenilo za nas jako tolažljive predloge, ki so prišli potem v državni zbor. Povdarja se v njih, da je obdačiti italijanska vina, kakor vsa druga in le v slučaju, če bi se ne moglo sklepati s to državo trgovinskih pogodb, sme se znižati voznino za bela vina ki služijo za mešanje z domačim, na 12 gld. S to ceno pa se bi smela uvažati samo gotova množina vina, ki bi našemu vinskemu proizvodu v kupčiji ne škodila. Kakor vinu povišati je vvoznino tudi mašči in moštu. Vvoz tvarin ki nadomeščajo vino, naj se ne dopušča ali pa naj se obremeni z jako visoko vvoznino. Da se varujeta poštena vinska produkcija in poštena vinska trgovina, je neizogibno potreben oster zakon proti ponarejanju vina in c. kr. vlada se pozivlja, da ga predloži prej ko mogoče državnemu zboru.

Predlog je lep, da bi le našel rodovitna tla, kar Bog daj!

Zakaj je treba vino pretakati? Naši gospodarji imajo jako slabo navado, da vina polovico in tudi celo leto ne pretočijo. To ni pravilno. V drožju se nahajajo mnogovrstne glive, ki vino lahko izpridijo. Vino, ki se dolgo ne pretoči, posebno rado zavre (se zbirsí). Pa tudi, če se ne bi vino pokvarilo, morali bi ga pretočiti in sicer zato, da se prej včisti. Drožje se v slabem vremenu čestokrat vzdigne ter na ta način vino zmoti. Mnenje naših kmetovalecev, da dá drožje vinu moč, ni pravo, ker drožje sploh nobene moči nima, marveč je podobno, da se izrazim, kakor se je pred časom izrazil moj profesor, v vinu gnijoči mrhovini.

Žveplene treščice, s katerimi se zapuha prazna vinska posoda, da se ne pokvari, napraviš si lahko sam, če raztopiš v široki posodi (stari kozici) nekoliko žvepla. Žveplo ne sme pa izgubiti rumene barve. Skozi to raztopino povleči dvakrat prilično 3 cm širok papirjev trakec ali še boljše trakec iz tanke tkanine (tulja) ter pusti, da se žveplo strdi. Če je dobljena treščica pretanka, povleci še enkrat, pazi pa da se ti ne prelomi. Tako pripravljeno žveplo pritrdiš na droteno kljukico, sežgeš ter obesiš v sod, kjer jo pustiš, da zgori. Da ne kaplja žveplo v sod, dobro je če privežeš pod treščico, orehovi lupini podobno kositerjevo posodico.

Koliko denarja izgubljajo nemarni gospodarji z gnojnico, ki jo spuščajo v potok, po vasi ali pa pod zemljo, izračunajo prav lahko iz spodje tabele, kjer je povedano koliko kg redivnih snovij se navadno nahaja v vodi (s c a v n i c i) domačih živalij. Če pri-

merjajo vodo z blatom dotičnih živalij, vidijo, da ima voda še več vrednost nego blato. Za 1 kg dušika plačuje se dandanes okoli 1.60 h., za 1 kg kalija 20 h, fosforne kisline okoli 40 h.

G n o j i l o	V 1000 kg se nahaja kg			
	vode	dušika	kalija	fosf. kisline
Konjsko blato	757	4.4	3.5	3.5
Konjska voda	901	15.5	15.—	—
Goveje blato	838	2.9	1.0	1.7
Goveja voda	938	5.8	4.9	—
Ovčje blato	655	5.5	1.5	3.1
Ovčja voda	872	19.5	22.3	0.1
Svinjsko blato	820	6.0	2.6	4.1
Svinjska voda	967	4.3	8.3	0.7

Če izgubite 100 hl konjske gnojnice, izgubite ž njo 155 kg dušika in 150 kg kalija ali kar je enako 278 kron.

Gospodarji! Varujte torej gnojnico, ki je dragoceno premoženje.

Zeleno gnojenje je za one kraje, kamor se z vozom težko pride in tam, kjer je malo hlevskega gnoja na razpolago, velike važnosti. Da zamoremo gnojiti s zelenimi rastlinami, morajo se saditi trte bolj narazen. Med vrste se pose e v jeseni, ko se je zemlja prekopala, rastlino, s katero hočemo gnojiti. Najboljše rastline v ta namen so: rudeča inkarnatna detelja, bob, volčji zob in sploh ono sočivje, ki se hitro razvija in zimo lahko pretrpi. Rastlino je podkopati v času, ko trta začena zeleneti. Na ta način si prihranimo mnogo hlevskega gnoja. Posebno, če pomagamo trtam z umetnimi gnojili, imeli bomo prav dobre uspehe.

Ivč.

Kako pripraviti divjake za zeleno cepljenje? Zeleno cepljenje ima pred onim v les mnogo prednosti. Da pa dosežemo ž njim v resnici dobre uspehe, treba je trto že takrat, ko poganja, v ta namen pripraviti. Ker izgubi trta mnogo moči, če se ji odtrže mnogo listja ali zelenih mladik, zato je mendati divje amerikanske trte hitro, ko so pognale 1 do 4 cm dolgo mladje. Več nego dveh mladik ne sme se jim puščati. Te naj se privežeta na kol, da se okrepe in ko nastopi čas cepljenja, se precepeta. Cepljenje blizu tal se bolj priporoča nego visoko cepljenje, pri katerem je treba trto naslednje leto pogrubati.

Opomin. Ker imajo naši vinogradniki jako slabo navado, da zasajajo prva leta med trte vsakovrstne rastline, opominjajo se, naj opusté tako ravnanje. Nič ne škoduje mladim trtam bolj nego rastline, ki jim jemljejo moč in solnce. V vinogradu škodujejo vse rastline, najbolj pa turščica, krompir, zelje, verzote, paradižniki, pesa, repa, hren. Kdor jih je že posadil, izrije naj jih kakor plevel in ne bo imel škode, marveč dobiček! S akimi trstlinami izposo-

ujemo si denar na strašanske obresti. Amerikanske trte hočejo biti same!

Kedaj je treba žveplati proti grozdní plesnobi? Ta bolezen je pri nas vsakoletni gost. Krivi pa smo je večidel sami, ker ne opravljamo o pravem času žveplanja. Izkušnje so pokazale, da je najboljšé žveplati že takrat, ko se bolezen ni še razširila, tedaj za časa, ko je mladje 10 do 15 cm (3—5 prstov) dolgo in je razvilo nekoliko listov. S takim žveplanjem zamoré se že prve kali, zato se bolezen potem težje širi. Dobro je tudi, če se po nekolikem času delo ponovi; s tem se zatré ono bolezen, ki je nismo mogli uničiti s prvim žveplanjem. Če opravljamo žveplanje za časa, prihranimo si mnogo truda, ki bi ga imeli pozneje s zatiranjem te jako škodljive bolezni. Bolj pozno se žvepla, če se je pokazala bolezen. Žveplati pa je treba tolikokrat, dokler ne vničimo popolnoma bolezni. Seveda se žveplajo sedaj samo bolni trtni deli. Žvepla naj se v mirnem in lepem vremenu. Če se žvepla še v mali rosi, se žveplo na listju boljše prime, v veliki rosi pa se ne sme žveplati, ker bi se žveplo v kapljah zbiraló in bi listje, ko se je rosa posušila, lahko ožgalo. Tudi v vročini se lahko žvepla. Žvepla naj se pa vedno pomalim in večkrat, ne pa enkrat in mnogo. Letos se vtegne bolezen, radi mokrotnega vremena, prikazati v večí meri, ne zamudite torej tega potrebnega dela!

»**Izlet u francuske vinograde**« se imenuje knjižica, ki je pred kratkim izšla v Zagrebu v Albrechtovi tiskarni na svetlo in jo je spisal prof. Mate J. Dudan, bivši potovalni učitelj za kmetijstvo v Dalmaciji. V knjižici podaje pisatelj v hrvatskem jeziku vrlo zanimive podatke o vinogradništvu, ki jih je nabral lansko leto, za časa mejnarodnega vinarskega kongresa na Francoskem. Na mnogih izletih videl je najboljše vinorodne francoske pokrajine. Posebno se pa govori v knjižici o različnih ameríkanskih podlagah, ki so se izkušala zadnja leta v oni v vinarstvu najbolj napredujoči deželi. Njemu, ki se želi bolj natanko seznaniti z novimi trtnimi križanci, služila bo knjižica prav dobro. Dobiva se pri pisatelju.

Listnica uredništva. Dopisnike in stavee vprašanj prosimo, da se ravna jo le na časovne potrebe. Dopisi, ki se tičejo n. pr. trgatve, naj se ne pošiljajo sedaj, ampak pred trgatvijo. Le na ta način zamoremo čitateljem koristiti, kajti nauk naj jim pride takrat, ko ga potrebujejo. — Dobili smo od raznih strani več dopisov, ki so došli pa prepozno za to štev. Prinesemo jih zato prihodnjič. Kratki dopisi so nam ljubši nego dolgi.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 5. Fr. K. v Štjaku: Nekatera hruškova drevesa lepo cvetó in obrodé. Po leti pa postanejo vse hruške pegaste (li-

šajeve) in črne ter se nič več ne razvijajo. Je li stredstvo proti temu in katero?

Odgovor: Bolezen, ki ste jo opazili na hruškinem sadju prikazuje se tudi na hruškinem listju, kjer napravlja podobne pege. Osebito v mokrih letih pokaže se v veliki meri. To bolezen proizvaja neka gliva (plesen), ki se imenuje znanstveno *Fusicladium pyrinum* ter je podobna oni, ki napada tudi jabolke. Edino sredstvo proti tej bolezni je žveplanje, ki se vrši podobno kakor proti grozdni plesnobi. Vendar se mora žveplati hitro ko drevo odevete ter to delo večkrat ponoviti.

Vprašanje 6. J. M. v Dornbergu: Na nekaterih krajih v laporni zemlji pokazal se je na ameriškanskih podlagah, vzlasti na rupestris monticoli plesnivec in trte radi tega umirajo. S katerim zanesljivim sredstvom se nam je braniti proti temu škodljivcu?

Odgovor: Trtni plesnivec (*dematophora necatrix*) je v vinogradu jako nevarna bolezen. Prikazuje se vzlasti v kompaktnem in mokrotnem zemljišču ter napada poleg trte tudi druge rastline. Med amerikankami mu je rupestris monticola najbolj podvržena. Posebno v vinogradu, kjer se ni iztrebilo korenje starih trtij se bolezen rada prikaže, ker preide prav lahko iz mrtvih korenin na žive. Da se obvarujete tega sovražnika, skrbite, da voda v vinogradu ne zastaja, kar najlažje dosežete z drenažo (podzemeljskimi kanali). Vinograd, katerega je vničila trtna uš, naj se ne zasaja prehitro v novič, marveč naj se pusti nekoliko let v odpočitek. Kedar se pašna, naj se ne pušča v zemlji starih trtnih korenin. Če je zemlja premokra, ne zasajajte tam rupestris monticole, ki ljubi bolj suhoto. Za tako zemljišče je najboljša podlaga solonis ali pa še boljša križanec solonis-cordifolia rupestris št. 202⁴ ali pa moutvédre rupestris. Kedar se je pa plesnivec v vinogradu že pokazal, izkopati in sežgati je vse napadene trte a okoli napadenega mesta napraviti je jarek, da se bolezen ne širi. Vodo iz jarka pa je treba odvesti. Še naj se vsaj dve leti ne sadi ničesar, razun morebiti žito ali koruzo.

Vprašanje 7. Fr. Š. Volčjigrad: Ali je dobro cepiti breskve na madle? Nekateri mi namreč pravijo, da bi dobile take breskve neprijetem, grenek okus po mandlah.

Odgovor: Breskev se na mandli jako dobro in še celo boljše sponaša, nego če jo cepimo na breskvi sami. Take breskve so bolj vstrajne in tudi imajo bolj krepko raščo. Vrhu tega imajo navadno tudi lepše in bolj okusno sadje. Nikakor ni res, da bi dobil breskvin sad neprijeten okus po mandlah, še manj pa zato, ker tudi mandle same prav prijetno dišijo.

Vprašanje 8. Fr. Š. Volčjigrad: Obsekel sem staro kutno in na vsako novo mladiko del sem v avgustu lanskega leta po več hruškinih cepov. Letos sem one cepe na kutni odrezal ter jih presadil na majhen prostor v vrtu, da dobé tam korenine. Potem bi jih rad stalno nasadil po vrtu. Ali je kaj upanja, da se posreči moj poskus?

Odgovor: Z žalostjo vam moramo naznanjati, da je prav malo upanja. Morebiti, da vam požene kaka mladika korenje, mnogo pa jih ne bode. Kutne se najboljše pomnožujejo s poganki iz korenja ali pa z mladikami v grmu, okoli katerih se nasuje zemlje, da se prej okoreničijo.

Vprašanje 9. M. J. G. Teržišče: Katero trtno cepljenje je boljše suho s plutovo obvezo ali zeleno? Katero boljše uspeva?

Odgovor: Obe vrsti cepljenja sta dobri, katero ima pa prednost pred drugim, odvisi od razmer. Ker se opravlja cepljenje v les lahko tudi po zimi v sobi ima v tem pogledu prednost pred zelenim, ki se vrši ravno za časa, ko imamo največ dela. Tudi cepiči se za suho cepljenje mnogo lažje dobijo. Nasprotno je zeleno cepljenje bolj priprosto, se lažje opravlja in tudi se mnogo več trtij cepi v dnevnu nego na prvi način. V zeleno cepljena trta se boljše sprime in radi tega tudi dlje traja. Tudi ni treba trte tolikokrat presajati. Le tam, kjer les prvo leto nezadostno dozori, ne bilo bi zeleno cepljenje na mestu. Našim kmetovalcem svetujemo najbolj, da se poslužujejo potaknjencev, ki jih cepijo v drugem letu v trtnici v zeleno, a jih nato v jeseni cepljene presade v vinograd, kakor je bilo opisano v 3. števil. našega lista.

Vprašanje 10. M. J. G. Teržišče: Pri nas trdijo nekateri ljudje, da so sveži kostanjevi koli škodljivi ameriškimi trtam, drugi pa zopet trdijo, da je sok teh kolov še celo koristen. Kaj je na tem resnica?

Odgovor: Da počrni trta, če stavimo sveže kole nekaterih drevesnih vrst poleg nje, smo že slišali, da bi pa ti škodovali ali koristili, o tem ne vemo še ničesar. Naša misel je, da so to le prazne govorice. Zelo vam bi pa hvaležni, če bi vi to natanko opazovali, ter nam o tem sporočili. Poskus se napravi na ta način, da se dene k eni trti tak kol, k drugi pa ne, oboje seveda v večji množini.

Vprašanje 11. M. J. G. Teržišče: Pri nas dela zelo veliko škodo gosenica, ki je naga in 16 nogata. Po dnevnu leži v zemlji, po noči pa objeda na trti očesa in mladike. Kako bi se ta mičes pokončal?

Odgovor: Ta škodljivec je gosenica metulja, ki mu pravimo njivska mōra (*Agrostis aquilina*). Največo škodo dela spomladi ko je zlezla izpod zemlje, kjer je zimo prespala. Ne napada pa samo trtnih popkov in mladik, marveč tudi druge rastline. Meseca julija se gosenica zabubi in prevale v metulja. Sedaj fantuje nekoliko noči a potem odloži svoja jajca, iz katerih se izvalijo nove gosenice, v zemljo ali pa na nizke rastline. Gosenico zatira najboljše kuretna. Dobro je tudi, če se ovije trtno deblo, kakor sadno drevje, lju podobno s papirjem, ki se namaže na spodnji strani s tekočim voskom (napravi se ga iz olja, masti in terpentina), kjer se gosenica vjame. Če se pusti v vinogradu nekoliko plevela, zahaja včasih gosenica rajši nadenj. Lahko se tudi dene k trti snopič zveže detelje, na kateri se gosenico rano v jutru pomori. Kdor tega ne mara, mu je edina bramba z motiko, s katero išče ponočnjaka v zemlji ali pa luč, s katero ga išče na trti. Visokih trtij gosenica ne napada rada.

Vabilo na skupno naročbo.

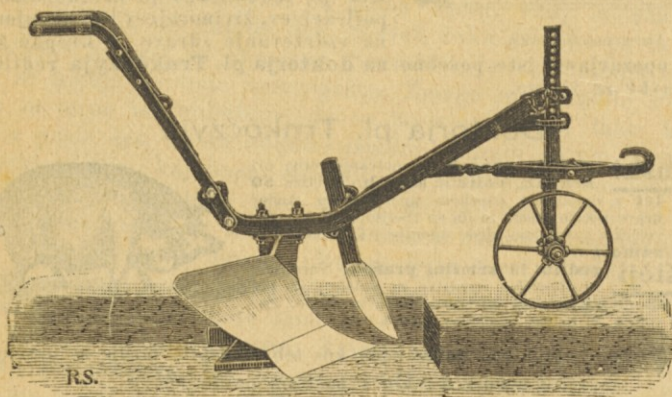
Vsi oni kmetovalci, ki potrebujejo letos gumijevih trakcev za zeleno cepljenje, oglasijo naj se vsaj do 30. t. m. ustmeno ali pismeno pri kmetijski družbi tržaški, ki jih naroči skupno za vse, radi česar se jim cena znatno zniža. Za vsaki kilogram gumije pridjati je 6 kron predplačila, ki se potem vračuni. Tudi oni kmetovalci, ki se žele naročiti skupno na žveplo in modro galico, oglasijo naj se do gornjega časa. Za vsaki kilogram žvepla, plačati je z naročilom 4 vinarjev, za kilogram galice pa 15 vinarjev na račun.

Prošnja.

Naše čitatelje prosimo naj širijo naš list. Čim več naročnikov najde, tem boljšo vsebino bo lahko prinašal. Do sedaj izšle številke imamo na razpolago, kdor se hoče torej naročiti naj sporoči po dopisnici ali pa naj pošlje 1 krono naročnine. Ponovimo naj še enkrat: list ni podjetno delo, ampak rodoljubno delo, ne iščemo torej dobičkov. Glavno je, da se izplača tisk in poštnina.

Pluge za rigolanje

ter obdelovanje po vinogradu in polju

prodaja

RUD. SACK, NA DUNAJU, II.-2. NORDBAHNSTR. 36.

Doktorja pl. TRNKÓCZYJA

že mnogo let izvrstno preskušena zdravila, redilna in dietetična sredstva, priporočena v stotinah zahvalnic, priporoča in razpošilja

lekarna Trnkóczy v Ljubljani, Kranjsko.

Najceneje se dobivajo, če se naroča po pošti v tej lekarni, odkoder se ta zdravila vsak dan takoj pošiljajo na vse strani sveta s povratno pošto s poštnim povzajem, tudi celo samo en komad z natančnim rabilnim navodilom.

Za štedilne gospodinje, dojenčke, nervozne, okrevajoče, otroke, slabotneže, malokrvne, bledične, za vsakega bolnika, sploh za vsakega se namesto breznočne, razdražujoče kave in ruskega čaja **Doktorja pl. Trnkóczyjev**

Kakao sladni čaj priporoča kot tečno, krepilno zdravilo in najceneje hranilno sredstvo. Bolje kot sladna kava. Zavojček (1/2 kile vsebine) 40 h, 14 zavojčkov samo 5 K.

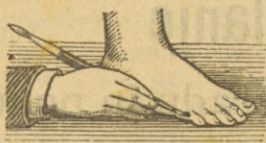
Dalje se priporoča: **Doktorja pl. Trnkóczyja**

Želodečne kapljice. Izorno sredstvo za želodec. Deluje pomirjujoče, krepilno, bolelost utešujoče, ter vzbujajoče, čisti želodec in pospešuje prebavo. Steklenico 40 h, pol tucata 2 K.

Kroglice, odvajalne, želodec čistilne. Odvajajo blato brez vseh bolečin, kakor se to čestokrat pripeti pri drugih kroglicah. Ubranjajoče je to sredstvo zoper bolezní, ki morejo nastati vsled zapehe, napenjanja itd. Škatla 42 h, šest škatle 2 K 10 h. — **Pocukrene kroglice.** Škatla 80 h, tri škatle 2 K.

Prsni, pljučni in kašljev sok ali zeliščni sirup, prirejen z lahko raztvarljivim apnenim železom, utešuje kašelj, raztvarja sliz, lajša bol in kašelj, vzbuja tek in tvori kri. Steklenica 1 K 12 h, pol tucata 5 K.

Drgnilni ali **udov cvet (Gichtgeist)** priporočljiv je kot boli utešujoče, lajšajoče drgnenje v križu, rokah in nogah, kot novo poživljajoče drgnenje po dolgem hodu in težkem delu. Steklenica 1 K, šest steklenic 4 K 50 h.

Varstvena znamka.

vine, opozarjamo iste posebno na **doktorja pl. Trnkóczyja** redilne pripravke za živino.

Tinktura za kurja očesa, preskušeno

sredstvo proti boleznim kurjih očesom, bradavicam, roženici, žuljem in ozeblinam. Ima to veliko prednost, da je treba s priloženim čopičem bolno mesto zgolj namazati. Steklenica 80 h, šest steklenic 3 K. 50 h.

Keč je vedna skrb p. n. ekonomov, poljedelcev, živinorejcev itd. obrnjena na vzdrževanje zdrave in krepke živine.

Doktorja pl. Trnkóczyja

Živinski redilni prašek za notranjo rabo pri kravah, volih in konjih. Že blizu 50 let z najboljšim uspehom uporabljevan, kadar krave nočejo žreti, in da se zboljšuje mleko. Zavojček z navodilom glede uporabe 1 K, 5 zavojčkov samo 4 K.

Prašičji redilni in krmilni prašek. Varstveno in dietetično sredstvo za prašice. Za notranjo rabo, služi za tvorbo mesa in tolsče. Zavojček 50 h, pet zavojčkov samo 2 K.

Varstvena znamka.

Pozor! Želi kdo samo eden kos teh sredstev, pošlje se mu tudi omenjeni eden kos takoj s poštnim povzajem.